

Samtycke – bilaga

För att kunna samordna insatser och möjliggöra informationsöverföring mellan huvudmännen och mellan huvudmännen och andra aktörer, är huvudregeln att den enskilde ger sitt samtycke.

Samtycket i SIP-processen omfattar två delar. Den ena avser informationsutbyte mellan berörda parter, vid ett SIP-möte eller inför ett SIP-möte, och den andra gäller samtycke till att SIP upprättas.

När den enskilde samtycker till SIP-möte och att en SIP upprättas bryts sekretessen vid samverkan. En SIP kan inte upprättas mot den enskildes vilja. Samtycket gäller i max ett år. Den enskilde kan när som helst återta samtycket.

2:1 Planera vad och vilka samtycket innefattar

I samtycket ingår att, tillsammans med den som ska få en SIP, planera vad som ska tas upp och vilka som ska bjudas in för att delta i mötet. Ett samtycke till informationsöverlämnande kan begränsas av den enskilde genom att vissa typer av uppgifter undantas. Samtycket är begränsat till arbetet med den samordnade individuella planen och innebär inte att verksamheterna kan utbyta information i övrigt utan den enskildes medgivande.

2:2 Samtyckets form

Ett samtycke kan både lämnas och återtas muntligt och skriftligt. Personen kan till exempel samtycka till insatser genom en jakande nick. *Samtycke kan också vara presumerat*, (se vidare under presumerat samtycke nedan) vilket innebär att man förutsätter att personen samtyckt, även om det inte uttryckts. Då måste personen ha informerats och inte gett uttryck för någon motvilja.

Om samtycket är muntligt bör det dokumenteras enligt varje verksamhets rutiner för dokumentation. Om samtycket getts skriftligt hanteras handlingen

enligt lokal rutin. Det är bra att begränsa samtycket i tid genom att sätta datum för hur länge det gäller.

2:3 Samtycke saknas

Hur gör man när den enskilde, till exempel på grund av sjukdom eller skada, inte kan eller har möjlighet att lämna uttryckligt samtycke och ett behov av samordning finns?

Personer som själv har svårt att efterfråga en samordnad individuell plan bör få anpassad information och erbjudas SIP vid behov.

Fullmakt

En person kan upprätta en fullmakt där någon utses att företräda personen i till exempel frågor som rör SIP och olika insatser. Fullmakten gäller bara så länge som personen själv kan ta in, förstå och meddela egna beslut. Om personen vill att någon annan ska kunna fatta beslut om vård- och stödinsatser när personen själv inte längre kan besluta själv kan istället en framtidsfullmakt vara ett alternativ, se under rubriken Framtidsfullmakt nedan.

God man

En god man som förordnats för att hjälpa en person med att bland annat få rätt vård och stöd ska hjälpa personen i dennes beslutsfattande, men den som fått en god man bestämmer fortfarande själv. Den gode mannen behöver huvudpersonens samtycke för att kunna bestämma om vård- och stödinsatser för personen.

Förvaltare

Den som fått en förvaltare bestämmer inte längre själv, utom när det gäller vissa personliga frågor. Som personliga frågor räknas till exempel hur man vill bo och behandling inom hälso- och sjukvården. Förvaltaren ska bistå med information, råd och stöd för att hjälpa personen att bestämma, även i personliga frågor.

2:4 Motivation

Om en person inte vill ge samtycke kan man behöva göra ett motivationsarbete för att individen ska förstå värdet i att alla parter samverkar. Det finns också fall där menprövning kan medge att information delas utan individens samtycke, läs mer om det nedan.

För personer med funktionsnedsättningar måste både informationen och processen anpassas till individen. Detta gäller för alla typer av funktionsnedsättningar oavsett om det handlar om förmågan att inhämta information, koncentrationssvårigheter, eller nedsättningar av annat slag. Det är även bra att ha information på flera språk tillgängligt.

2:5 Menprövning och presumtvt samtycke

Menprövning kallas det när man prövar om personuppgifter kan röjas utan att det är till men för den som uppgifterna rör eller dennes närstående. Huvudregeln är att en menprövning ska göras innan uppgifter om en patient får lämnas ut. Undantag från denna regel finns om uppgiftsskyldighet föreligger enligt lag eller informationsöverföring får ske på grund av särskild bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen. Prövningen bör göras av någon som har god överblick över den totala situationen. Undantag gäller som huvudregel om patienten samtycker till att uppgifterna lämnas ut. Det gäller dock inte om det finns uppgifter om annan person, till exempel anhörig, i journalen. Då måste vanlig menprövning göras.

Det är vanligtvis den för vården ansvarige läkaren eller omvårdnadsansvarig sjuksköterska som ansvarar för att menprövning har gjorts innan sekretessbelagda uppgifter lämnas ut. Varje vårdgivare är skyldig att ha rutiner för vem eller vilka som har rätt att på vårdgivarens uppdrag fatta ett beslut om utlämnande av patientuppgifter.

När man som personal informerar en patient om kommande vårdåtgärder, till exempel en remiss, och patienten inte protesterar, förutsätts att patienten har

gett sitt samtycke till att nödvändigt journalmaterial överförs med remissen. Detta är ett exempel på så kallat presumtvt samtycke.

Offentlighets- och sekretesslagen gäller inte för enskilt bedriven hälso- och sjukvård. Här gäller istället bestämmelser om tystnadsplikt i patientsäkerhetslagen.

2:6 Samtycke vid demens

I början av demenssjukdomen är det bra att skriva en generalfullmakt. Personen som får fullmakten har då rätt att sköta fullmaktsgivarens ekonomiska angelägenheter, praktiska ärenden samt bevaka personens intressen. Fullmakten gäller enbart så länge som personen själv kan ta in, förstå och meddela egna beslut. Om personen vill att anhöriga eller någon annan ska kunna fatta beslut även i ett senare skede av sjukdomen kan istället en framtidsfullmakt vara ett alternativ, se under rubriken Framtidsfullmakt nedan.

När en person med demenssjukdom behöver stöd från olika aktörer ska stödet samordnas i en individuell plan (SIP). Det är bra att upprätta en SIP i ett tidigt skede av sjukdomen då personen lättare kan uttrycka sin vilja. Förebyggande arbete är generellt viktigt vid demens för att undvika svåra situationer och tvång. Använd gärna personens levnadsberättelse i SIP-arbetet. Levnadsberättelsen skrivs i samråd med personen själv och dennes anhöriga. Den kan användas som ett verktyg för att lära känna och förstå en person genom information om vad som är eller har varit betydelsefullt för personen tidigare. Information om verktyg och arbetssätt med personer med demenssjukdom kan du ta del av hos Demenscentrum.

Framtidsfullmakt

Sedan den 1 juli 2018 finns lagen om framtidsfullmakt.¹⁸ Enligt den lagen kan en person ge någon annan fullmakt att i framtiden företräda denne. Fullmakten blir aktuell då personen varaktigt och i huvudsak inte kan företräda sig själv på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller något liknande förhållande. Framtidsfullmakten träder i kraft efter ett beslut av tingsrätten.

Den som företräder någon med en framtidsfullmakt kan samtycka till att en SIP upprättas. Företrädare med framtidsfullmakt kan ansöka om stöd enligt socialtjänstlagen eller LSS samt ersättningar från till exempel Försäkringskassan. Den som företräder någon med framtidsfullmakt kan hjälpa den personen när det gäller hälso- och sjukvård och tandvård, men inte samtycka till hälso- och sjukvård eller tandvård i den personens ställe.

2:7 Samtycke för barn och unga

Samtycket är viktigt för att göra barnet/den unge och familjen delaktiga i planeringen och genomförandet av mötet samt ge utrymme för de behov och önskemål som finns.

När det gäller barn under 18 år ska barnet tillfrågas och informeras. Barnets inställning ska ha betydelse i förhållande till ålder och mognad. Om barnet inte innehar ålder och mognad är det den unges vårdnadshavare som ska ge sitt/sina samtycke. Finns två föräldrar måste båda ge sitt samtycke, om båda har vårdnadsansvar.

Läs mer: "SIP-processen Barn och unga". [Länk kommer!](#)

När det gäller barn och ungdomar, och deras föräldrar, kan det ibland uppstå svårigheter, exempelvis de fall som föräldrarna är separerade. Man får då försöka skapa ett så bra och produktivt samtalsklimat

som möjligt, och hålla båda föräldrar informerade om processen (om det inte finns särskilda skäl till att någon eller båda av föräldrar inte skulle hållas informerade). Kan inte föräldrarna enas eller samsas så kan man behöva samtala med dem separat, och på så sätt försöka hitta en gemensam samsyn för fortsatt hälsa, vård och omsorg för barnet eller ungdomen. Man bör, givetvis, även ta barnets och eller ungdomens synpunkter och önskemål i beaktning under processens gång.

Samverkan och samordning av insatser kan i undantagsfall genomföras utan båda vårdnadshavarnas samtycke t.ex. när barnet är föremål för insatser genom tvångslagstiftning som Lagen om vård av unga, LVU eller Lagen om psykiatrisk tvångsvård, LPT.

2:8 Om den enskilde inte lämnar samtycke

Om den enskilde inte samtycker till ett SIP-möte eller att en SIP upprättas, ska det accepteras. Det är emellertid viktigt att personen dessförinnan har fått information om vad SIP-mötet innebär samt vad ett beslut om att inte lämna samtycke kan betyda för hans fortsatta vård eller omsorg. Observera också att en person som inte samtycker till SIP-möte och SIP, inte nödvändigtvis motsätter sig insatserna från de berörda enheterna.

Länk till regional samtyckesrutin. *Länk kommer!*